

# Německé odbory předkládají analýzy o rozdělení bohatství

V Německu byly v posledních týdnech představeny hned dvě studie, které si nechala vypracovat odborová centrála DGB, respektive výzkumný ústav německých odborů Hans-Böckler-Stiftung. S jejich záměrem i výsledky se vyplatí seznámit i nás. Inspirovat mohou v tom, jaké společenské fenomény je třeba zkoumat, abychom opravdu pochopili, co se ve společnosti skutečně děje a byli schopni na to adekvátně zareagovat.

Zaprve německá odborová konfederace DGB v září představila svou každoroční zprávu o rozdělení bohatství, která usiluje o komplexnější a mnohovrstevnatější zhodnocení vývoje německé ekonomiky za poslední rok, než jak jsou ho schopny popsat obvyklé makroekonomické ukazatele typu vývoje míry nezaměstnanosti či hospodářského růstu. Ty jsou totiž nejen pro Německo, ale pro řadu dalších zemí včetně Česka od krize poměrně příznivé, říkají již ale velmi málo o tom, jak spravedlivé je tato prosperita rozdělena. Zpráva DGB o rozdělení bohatství na skoro 80 stranách dává dohromady celou řadu dílčích statistik z jednotlivých oblastí, které jsou pro zhodnocení prosperity a její distribuce ve společnosti klíčové, a vykresluje tak realistický obrázek německé ekonomické situace nikoli v měřítku hospodářství jako celku, což bývá často zavádějící, ale z pohledu zaměstnanců a jednotlivých sociálních skupin. Logickým měřítkem toho, zda zaměstnaní těžší z dobré ekonomické situace, je to, zda se hospodářský růst promítá do růstu mezd. To v Německu tak je, jakkoli to je nárůst skromný – od roku 2010 reálné mzdy rostly v průměru o dvě procenta. Z hlediska spravedlnosti je však také důležité sledovat, jak se nárůst mezd za práci projevuje ve vztahu k profitu z investovaného kapitálu. I zde mají němečtí zaměstnaní důvod k radosti – od roku 2011 mírně vzrostl podíl mezd na domácím důchodu na úkor dividend z kapitálu a příjmu z majetku.

## Obrovské rozdíly ve mzdách

O něco méně radostná pak už je situace v některých konkrétních firmách, které vykazují obrovské rozdíly mezi odměnou vrcholného managementu v porovnání s platem řadového zaměstnance či zaměstnankyně. Příkladem je třeba německá pošta, kde šéf představenstva vydělává neuvěřitelných 232násobek platu řadového pracovníka. I u firem, které se v tomto hodnocení umísťují na opačném konci žebříčku, se pořád jedná například o 30násobek jako u energetického koncernu RWE, a tak se tváří v tvář takovým mzdovým rozdílům nedá tvrdit, že by debata o spravedlnosti byla uspokojivě uzavřena.

Zpráva mimo to upozorňuje, že se nestačí dívat pouze na to, zda se mzdy v celohospodářském průměru zvyšují či ne, ale také jak se zvyšují náklady na život. Mnoho důležitých věcí přitom není obsaženo v pouhém míře inflace počítané pro celou ekonomiku – jako například struktura výdajů, kdy čím dál tím více lidí zejména ve velkých městech vynakládá na bydlení více než 30 procent svého rozpočtu, což je považováno za hranici pro finanční dostupnost bydlení, a tím jim zbývá daleko méně prostředků na jiné typy výdajů, i kdyby nakrásně celkově měli peněz o něco víc. Zpráva uvádí, že již každá pátá domácnost v Německu na bydlení vynakládá dokonce více než 40 procent svých příjmů.

Další důležitou oblastí, které se zpráva věnuje a kde se navzdory všeobecné prosperitě nedá konstatovat, že by bylo



Kateřina Smejkalová je politoložka, pracuje jako vědecká pracovnice v organizaci Friedrich-Ebert-Stiftung

dosaženo spravedlivého a uspokojivého stavu, jsou ekonomické rozdíly mezi muži a ženami, ať se to už týká těch platových, které patří pro Německo spolu s námi v Evropě k těm nejvyšším, nebo těch ve výši důchodu, které jsou přímým důsledkem platové diskriminace žen a dosahují u našich sousedů rekordních 46 procent.

## Bohatnou jen někteří

Nakonec se zpráva mimo jiné věnuje také otázce rozdělení majetku. Konstatuje, že majetek německých domácností se v úhrnu od roku 2000 skoro zdvojnásobil na 12 miliard eur. I zde ale platí, že je potřeba se podívat na celou věc pečlivěji, než se pouze radovat ze zdánlivě příznivé hodnoty toho nejbohatšího ukazatele – z nárůstu objemu bohatství totiž profitovala pouze malá skupinka nejbohatších. Majetek je v Německu obzvláště nespravedlivě rozdělen: jeho celou třetinu vlastní nejbohatší procento lidí, nejchudší polovina německé populace má k dis-

pozici pouze dvě a půl procenta z jeho celkového objemu. Celkově se dá tedy konstatovat, že podíl na prosperitě je v německé společnosti dramaticky různě velký a že tyto velké rozdíly v ekonomickém postavení mohou způsobit, že i drobná zlepšení situace, jako růst mezd o dvě procenta, zdaleka nemusí stačit k propuštění pocitu pokroku a spravedlnosti.

## Prekariát po německu

Druhou zajímavou studii vydal v září think-tank německých odborů Hans-Böckler-Stiftung a věnuje se otázce prekérních pracovních a životních podmínek. Prekariát existuje v sociálních vědách již delší dobu jako pojem popisující novou společenskou třídu – lidi, kteří nejsou zaměstnaní v klasických plnohodnotných a slušně placených pracovních úvazcích spojených s nárokem na přístup do sociálních a pojistných systémů, zároveň ale ani nejsou nezaměstnaní. Pohybují se v šedé zóně mezi těmito dvěma společenskými statusy, jsou to osoby samostatně výdělečně činné či neustále slepující několik menších, časově omezených úvazků či honorářů, přičemž nikdy neví, zda po těch stávajících budou následovat nějaké další, které umožní udržet si stávající životní standard. Jejich příjmy jsou často kolísavé a spíše nízké. Podstatnou část svého času a energie proto nevěnují vlastní práci, kterou zrovna mají nakontrahovanou, nýbrž hledání práce další a administrativně se svou prací spojené, kterou pro zaměstnané obstarává jejich zaměstnavatel. Typická je pro ně vysoká nejistota a neplánovatelnost života, nevztahují se na ně ochranná opatření spojená s pracovním poměrem, jako je časově omezená pracovní doba či nárok na dovolenou.

Hans-Böckler-Stiftung se nyní poprvé, alespoň pro německé prostředí, pokusil vyčíslit, kolik lidí v Německu do takového prekariátu dlouhodobě patří – předkládaná studie pátrá po „ustáleném prekariátu“ v německé společnosti. Definuje ho jako vrstvu lidí, kteří pracují v prekérních podmínkách, z čehož vyplývá prekérnost jejich životní situace. Tato „dvojitá“ definice prekariátu vylučuje případy lidí, kteří si navzdory prekérní práci žijí dobře například proto, že žijí s dobře vydělávajícím partnerem s jistým pracovním místem, ale také ty, kterým se žije špatně, byť

FRIEDRICH  
EBERT  
STIFTUNG

Sondy Revue vám ve spolupráci s nadací

přináší seriál článků zaměřených na témata, o kterých se v ČR nediskutuje a nepíše.

mají standardní pracovní úvazek – příkladem mohou být samoživitelé a samoživitelky. Zároveň lidé obě tyto definice musí splňovat po většinu desetiletého období, které si vědci vytyčili. Definice prekariátu je tedy ve studii Hans-Böckler-Stiftung poměrně přísná. Přesto ukazuje, že ji splňují čtyři miliony Němců a Němek, to představuje více než 12 procent všech ekonomicky aktivních obyvatel země.

## Všem se rozhodně nežije lépe bez ohledu na statistiky

I poznání této studie zpřesňuje našim sousedům pohled na to, jak se lidem v době ekonomického růstu a nízké nezaměstnanosti daří. Ukazuje, že vyvozovat z toho automaticky, že všem se žije dobře a pořád lépe, by byla nebezpečná chyba. Odborům dává důležitou informaci, kolik lidí vypadáva ze systému kolektivního vyjednávání a z působnosti zákoníků práce přes tradiční pracovní úvazky. Tedy kolika lidí se nikterak nedotkne, kdyby se plošně zkracovala pracovní doba, jak se o tom i v Německu čím dál častěji uvažuje, a naopak to možná budou považovat za zvěšování nespravedlnosti mezi těmi, kteří ještě mají nějaké regulérní pracovní místo, a lidmi jejich postavení, kteří se ve své nejistotě nikdy nezastaví. To je jen jeden z příkladů toho, že výsledky obou studií jsou zásadní také z hlediska vysvětlení politických postojů, posunů a nálady ve společnosti. Příliš často jak v Německu, tak u nás pořád zaznívá upřímné udivení se nad tím, proč jsou lidé znejistili až na hranici hysterie a politicky se radikalizují, když se přece oběma zemím daří ekonomicky tak dobře. Jenže nejobecnější, příznivě vyznívající ukazatele o reálné situaci mnoha lidí podávají zkrácený obrázek. Jak už bylo zmíněno, existuje mnoho oblastí, které představují legitimní důvody, proč lidé svou ekonomickou situaci nepovažují za dobrou či zlepšující se nebo za spravedlivou – a mohou reagovat o to podrážděněji a radikálněji, třeba prostřednictvím volby

protestních a antisystémových stran, když jim neustále někdo tvrdí opak.

## Strach ze sociálního propadu

To ostatně ve své studii pro Hans-Böckler-Stiftung doložila třeba socioložka paderborské univerzity Bettina Kohlrauschová. Již její název *Strach ze sociálního propadu v Německu. Rozšířenost a důvody v časech pravicového populismu* napovídá, že motivace materiálního charakteru pro určitý politický postoj nemusí být nutně dány pouze objektivní aktuální výší příjmu. Ukazuje se, že jestli je voličům a voličkám národovecky autoritářské AfD napříč příjmovými i vzdělanostními skupinami něco společné, pak to je právě pocit sociálního znejistění a obava ze sociálního propadu. Kohlrauschová provedla začátkem minulého roku reprezentativní šetření, aby oba tyto fenomény pro německou společnost lépe popsala. Odehlyla se přitom od do té doby běžného měření jejich rozsahu, totiž prosté otázky po strachu ze ztráty práce – tu v jejím průzkumu označila za urgentní nebo spíše urgentní asi „jen“ čtvrtina dotázaných. Výrazně rozšířenější jsou však jiné typy obav – 39 procent dotázaných udalo, že si dělají velké nebo obzvláště velké starosti o svou finanční situaci, což implikuje, že zhoršení finanční situace se zčásti očekává i při zachování pracovního místa a jde tak zřejmě na vrub právě obavě z prekariace práce spíše než z její ztráty. Konkrétní výsledky studií jsou pro náš český kontext zajímavé jen druhotně, i když zvážít je stojí například při tvrzení, že Německu se bez výhrady daří lépe než nám – očividně se řadě lidí v blahobytném Německu také dobře nedaří a linie společenského konfliktu by tedy stálo za to hledat spíš napříč hranicemi obou zemí než podél nich. Cenný je ovšem obecný přístup snažící se za blyštícími se makroekonomickými indikátory hledat opravdovou ekonomickou a sociální realitu zaměstnaných a tu dělat lepší a spravedlivější.